

A 7. ROMÁN HADTEST A BUDAPEST FELSZABADÍTÁSÁÉRT VÍVOTT HARCOKBAN¹

Dr. Csima János

A Malinovszkij marsall parancsnoksága alatt álló 2. Ukrán Front kötelékében román csapatok is részt vettek hazánk felszabadításában. Ennek a részvételnek a mérvét és tényadatait nemcsak az 1944/45-ös rádióhírekből és sajtóközleményekből — ahol egyáltalán volt ilyen — tájékozódó lakosság, hanem azoknak a vidékeknek a népe is csak alig ismerte, amerre román csapatok harcoltak. Ennek az volt az oka, hogy a felszabadító hadműveletekben részt vevő csapatokat akkoriban a hírek vagy egyszerű „felszabadító csapatok”, vagy „Vörös Hadsereg” gyűjtő elnevezés alatt sommázták. A hadműveletekben részt vett egységek résztevékenységének tisztázása terén hadtörténetírásunknak is sok még a tennivalója. E tanulmány megírásánál az a cél vezetett, hogy a 7. román hadtestnek a budapesti hadműveletben való részvételével kapcsolatos eddig is ismert tényeket újabb adatokkal, részletekkel bővítsem.

1944 augusztusában a szovjet hadsereg a Iași—Kisinyov térségében megsemmisítő vereséget mért a hitleri haderő „Dél” hadseregcsoportjára. A németek egész balkáni védelmi rendszere összeomlott. Augusztus 23-án fegyveres felkelés tört ki Bukarestben, s a román nép és a hadsereg szembefordult a hitleri faszmussal. A román csapatok a szovjet hadsereg oldalán előbb részt vettek hazájuk felszabadításában, majd a szovjet—román fegyverszüneti egyezménynek megfelelően Románia az 1. és 4. Román Hadsereggel, összesen 17 hadosztállyal vállalta a német fasizmus elleni további fegyveres harcot. Ennek során a román hadsereg nemcsak Magyarország, hanem Csehszlovákia felszabadításában is részt vett.

¹ Részletek a szerző „Román csapatok a magyarországi felszabadító harcokban” című kéziratban elkészült művéből.

A Magyarország felszabadításáért folyó hadműveletekbe összesen 165 806 román katonát vetettek be, s ebből 42 266 fő hősi halált halt, eltűnt vagy elesett.

Az 1. Román Hadsereg 1944 októberében zömmel a Szolnok—Szentés közti Tisza-szakaszon harcolt, részeivel pedig a Körös-vidéken biztosító feladatot látott el. Október 30-án megindult a budapesti hadművelet. Az 1. Román Hadsereget átszervezték, és ennek során a 7. hadtestét a Budapest felé előnyomuló 7. Szovjet Gárdahadsereg hadműveleti alárendeltségébe utalták, míg az 1. hadsereg többi egysége a Felső-Tiszánál és Észak-Magyarországon került alkalmazásra.

A 4. Román Hadsereg csak október utolsó hetében kapcsolódott a magyarországi hadműveletekbe. A Nyírségen keresztül előrenyomult a Tisza felső szakaszához, majd november elején átkelt a Tiszán és északnyugat irányában, a Csehszlovák határ felé folytatatta a harcot.

Az 1. lovas hadtest már a magyarországi hadműveletek megindulása előtt szovjet alárendeltségbe, a Plijev-csoportba került, részt vett a debreceni csatában, majd kivonták az arcvonalról és feloszlatták.

Közvetlen szovjet alárendeltségben volt a „Tudor Vladimirescu” önkéntes román hadosztály, amely részt vett a debreceni csatában, majd hosszú pihenő után a Mátra aljából nyomult tovább előre, északnyugat felé.

A budapesti hadművelet.

Előnyomulás a Duna-Tisza közén

1944 október végére a 2. Ukrán Front csapatai a Tisza egész vonalát szilárdan a kezükben tartották. A fasiszta német és a velük szövetséges magyar csapatok mindenütt átszorultak a folyó bal partjára. A 3. Ukrán Front 46. hadserege Kiskunfélegyháza—Baja vonalán készen állt arra, hogy folytassa előnyomulását Budapest felé. Megteremtődtek a feltételek a budapesti hadművelet megindulásához.

Tiszántúl felszabadítása után a szovjet parancsnokság elhatározta, hogy folytatja támadását északnyugat felé, felszámolja a fasiszta német—magyar erőket a Duna—Tisza közén és felszabadítja Budapestet, Magyarország legfőbb politikai, gazdasági és katonai központját. Ennek érdekében a 2. Ukrán Front balszárnyán hatalmas erejű csapat indítottak meg Csongrád—

Budapest irányában, azzal a céllal, hogy kettészakítsák az ellenség hadászati fontosságú arcvonalát, és megnyissák Budapesten keresztül a Bécs felé vezető utat.

A magyar főváros felé irányuló főcsapást a 2. Ukrán Front jobbszárnyán levő erőknél Polgár—Miskolc irányában végrehajtott másik csapással kellett biztosítaniuk. Feladatuk az volt, hogy lekössék, leválasszák és felmorzsolják azokat a német—magyar erőket, amelyek kelet felől beavatkozhattak volna a magyar fővárosért folyó harcokba.

Délnyugat felől a főcsapás irányában támadó erőket a 46. Szovjet Hadsereg csapatai biztosították.

A támadás október 30-án indult meg.

Az 1. Román Hadsereg 7. hadteste a főcsapás irányában került alkalmazásra. A Sumilov tábornok parancsnoksága alá tartozó 7. Szovjet Gárdahadsereggel együtt nyomult előre a Duna—Tisza közén, majd 1945. január 15-ig részt vett a Budapest felszabadításáért folyó harcokban.

Október 29-én hajnalban a szovjet és a román csapatok megkezdték az átkelést a Tisza bal partjára, az előző hetek hídfőharcaiban elfoglalt és megtartott hídfőkbe.

Kunszentmártonban volt ekkor mind a 2. Ukrán Front, mind pedig az 1. Román Hadsereg parancsnoksága. A 7. román hadtest 2. gyalogos, 19. gyalogos és 9. lovas hadosztályai pedig a Tiszaföldvár—Tiszasas közötti arcvonalon helyezkedtek el.

Alpár körzetében a 19. román hadosztály egy hét óta védte széles hídfőjét. Tiszauggal szemben a 2. román gyalogos hadosztály ennél jóval kisebb, de annál hevesebben támadott hídfőjét egy szakasszal és egy tüzerüteggel tartotta.

A hajnali támadás a román szakaszon Tiszaugnál, a 9. lovas hadosztály átkelésével kezdődött: az egység azt a parancsot kapta, hogy a nyugati parton szélesítse ki hídfőjét és csatlakozzon a 19. gyalogos hadosztály jobbszárnyához. Erőviszonyok tekintetében a 7. román hadtest helyzete nem volt kedvező. Őt ellenséges gyalogezred állt vele szemben, s ezeket páncélos erők és tüzérség is támogatta. Csupán a gyalogságban mutatkozott némi erőfölény a román csapatok javára, de harceszközök, különösen páncélelhárító lövegek tekintetében hiányok mutatkoztak.

Október 30-án reggel széles arcvonalon megindult a szovjet és a román csapatok előnyomulása a Duna—Tisza közén. A 7. román hadtestnek a támadási parancs szerint Kocsér—Cegléd főirányban kellett előretörnie.

A támadás nehezen bontakozott ki. A román csapatok 3—7 km mélységben betörték a 20. magyar hadosztály védelmébe, a támadás lendülete azonban megtört. Mivel a 9. román lovas hadosztály és a szolnoki hídfő déli részéből előnyomuló szovjet erők balszárnyán makacs ellenállás gátolta az előrejutást, a szovjet parancsnokság elrendelte, hogy a 409. szovjet gyalogos hadosztály és a Tiszainokánál tartalékban levő 2. román gyalogos hadosztály is keljen át a Tisza nyugati partjára. Ezután a támadás ismét előrelendült. A 9. román lovas hadosztály a 27. szovjet harckocsiezred támogatásával elfoglalta Törtel községet, majd az Abony—Cegléd között húzódó vasútvonal közelében birtokba vett egy fontos terepszakaszt. Ezen a napon a 46. Szovjet Hadsereg csapatai elfoglalták Kiskőröst és Kecskemétet.

A Budapest felé vezető utakon felbomlottan özönlöttek hátrafelé a német—nyilas vezetés alá kényszerített, gyenge harcértékű 23. magyar gyalogos hadosztály, továbbá a 15. és 8. magyar tartalékhadosztályok részei. Greiffenberg, a fasiszta Szálasi kormányklikk mellett működő meghatalmazott német tábornok azonnal intézkedett, hogy a magyar csendőrséget vessék be az utakon a magyar kötelékek feltartóztatására. Ily módon sikerült is visszakényszeríteni ezeket a hátrább fekvő, előre elkészített állásokba.²

Jobszárnyon, a román csapatok arcvonalszakaszán az ellenség csapatai szívósan védték a Cegléd—Szolnok között húzódó utat és vasútvonalat. Ellenállásukat azonban november 3-ról 4-re virradó éjjel sikerült megtörni, s ekkor a 7. hadtest néhány kilométernyi mélységben újból előbbre jutott.

Hatására ezen a szakaszon, mintegy három-négy zászlóaljtag kitevő utóvéd és nyolc-tíz harckocsi fedezete alatt, megkezdődött az ellenséges erők visszavonulása. Abonymál és Ceglédnél, a szovjet csapatok tevékenységi körletében, a német védelem egyelőre még szívósan állta a támadást. Mialatt a 19. román gyalogos hadosztály Cegléd alatt a szovjet csapatokkal együtt kemény harcot vívott az ellenállás megtöréséért, a 9. román lovas hadosztály — egy szovjet páncéltörő ezred támogatásával — eredményesen átküzdötte magát az Abonyt Cegléddel összekötő vasútvonalon és 4—6 km-rel előbbre nyomult. Mire beesteledett, a jobszárnyon harcoló szovjet csapatok felszaba-

² Román Néphadsereg Fegyveres Erői Minisztériumának Archívuma — a továbbiakban RNFE. Min. Arch. — 732/7. sz. gyűjtő, 93. o. Lásd még: Hans Friessner: Verratene Schlachten, Die Tragödie der deutschen Wehrmacht in Rumänien und Ungarn. Hamburg, Holsten, 1956, 166. o. és E. Kern: Die letzte Schlacht Ungarn, 1944—1945. Weisermühl, 1960. 83. o.

dították Abonyt és a balszárnyon is megszületett a siker. A szovjet csapatok Ceglédtől nyugatra mélyen előretörték, megkerülték a várost, majd azt felszabadítva, haladéktalanul megkezdték a város körzetében beszorult ellenséges erők felszámolását.³ Még ezen a napon véglegesen felszabadult Szolnok városa is.

A késői órákban megérkezett a Kocséron székelő hadtestparancsnokságra a 2. Ukrán Front parancsnokának az átszervezési rendelete, mely a 7. román hadtestet hadműveleti szempontból kivette az 1. Román Hadsereg alárendeltségéből és közvetlenül a 7. Szovjet Gárdahadseregnek rendelte alá.

A 2. gyalogos hadosztály, amely az átszervezéssel a 7. hadtest kötelékébe került, a Tiszán való átkelése után, a 409. szovjet hadosztállyal együttműködve, néhány kisebb helységet felszabadított a Tisza-bal partján, majd november 4-én az arcvonalban levő 7. hadtest mögött, annak tartalékaként Törtel községbe csoportosult át.⁴

Másnap folytatódott az előnyomulás, és a 7. hadtest csapatai egy szovjet tüzérezreddel megerősítve 4—7 km mélységben előretörték, de ekkor elakadt a támadás. Közben ugyanis a 6. Német Hadsereg, amelynek a Duna—Tisza közén található valamennyi német és magyar egységet alárendeltek, négy páncélos és egy gépesített SS hadosztályt vont össze tartalékba, s ezek közül két páncélos hadosztályt gyorsan bevetve, Cegléd északnyugati körzetéből Kecskemét irányában ellencsapást mért a Kecskemét—Kiskőrös között előretört szovjet erők jobbszárnyára. Ugyanakkor Tatárszentgyörgy—Örkény körzetéből másik két páncélos hadosztállyal támadott. Ezenkívül a hitlerista parancsnokság az arcvonal más szakaszain is több ellenlökést hajtott végre.

Így például a 9. lovas hadosztályt is két-három zászlóaljjal és páncélosokkal végrehajtott ellenlökésekkel próbálták megingatni. A román csapatok azonban a 114. szovjet páncéltörő tüzérezred támogatásával az ellenséges erőket rendre visszaverték.

Egyelőre azonban a felszabadító szovjet és román csapatok előnyomulása elakadt. Az elért vonal megtartásáért és minden újabb négyzetméternyi területért keményen meg kellett küzdeni.

³ Contributia Romineii la rasboiul antihitlerist. Edit. Bucuresti, Militara 1958. IV. R. 2. 320. o.

⁴ RNFE. Min. Arch. 457/76. sz. gyűjtő, 15 o.

Védelmi vonalait az ellenség a terepadta összes lehetőségek kihasználásával jóelőre gondosan megszervezte és kiépítette, ezen felül nagyerejű tüzérséggel és jelentős mennyiségű páncélossal rendelkezett. Ezért a szovjet parancsnokság november 7-én úgy határozott, hogy a támadást, amelyet ugyan sürgősen folytatni kell, a körülmények ésszerű figyelembevételével csak gondos előkészítés után indítja meg. Várható volt az is, hogy a főváros felé előnyomuló csapatok fokról fokra szervezettebb és nehezebben leküzdhető védelembe ütköznek.

November 7-e és 10-e között a román csapatok helyreállították és megerősítették állásaikat, helyenként pedig előbbre tolták azokat, hogy kedvezőbb helyzetből indulhassanak újabb támadásra.

A 7. román hadtestre nehéz feladat várt. Vele szemben mélyen tagozott, jól kiépített állásrendszerben automata fegyverekkel és páncéltörő eszközökkel jól ellátott, mintegy 6—8 zászlóaljnyi ellenséges gyalogság, 8—10 tüzérüteg — köztük négy nehézüteg — és nagyszámú harckocsi volt elhelyezve. Az ellenség a körzetében levő tanyákat, csatornákat, erdőparcellákat és lakott helységeket mind bekapcsolta védelmi rendszerébe. Felderítők az ellenséges védelem mélységében újabb páncélos gyülekezéseket jeleztek.

November 11-én kora hajnalban a szovjet és a román csapatok készen álltak a rohamra, majd megindult a támadás.

A 7. Szovjet Gárdahadsereg parancsnoksága a 7. román hadtest körzetében a támadás gyors és sikeres kibontakoztatása érdekében két teljes harckocsihadtestet összpontosított.

Reggel 6 órakor három szovjet harckocsidandár zárkózott fel az első vonalba, egy páncélos dandár pedig a rohamvonal mögött 1 km-re helyezkedett el. A harckocsik biztosítására a 7. hadtest parancsnoksága 24 db páncéltörő löveget küldött előre.

Húszperces tüzérségi tüzelőkészítés után a 19. román gyalogos és a 9. román lovas hadosztály egyszerre indult támadásra a szovjet harckocsidandárokkal.

Második lépcsőben a 2. román gyalogos hadosztály követte a rohamozó hadosztályokat. Jobbszárnyon a 108., balszárnyon pedig a 297. szovjet hadosztály csatlakozott a 7. román hadtesthez.⁵

Harckocsik és tüzérségi vontatók dübörgésének, gránátok robbanásának és géppuskák kepelelésének pokoli lármájában folyt a harc az első vonalak elfoglalásáért, amelyeken a román

⁵ RNFE. Min. Arch. 732/7. sz. gyűjtő II. F. 94. o. Vö. még: Contributia Romineii la rasboulul antihitlerist, Edit. București, Militara 1958. R. 2. 323. o.

katonák a délelőtt folyamán szovjet páncélosok oltalma alatt át is törtek. Délután ellenséges repülőkötelékek avatkoztak a harcba. Német stukák támadták a román gyalogságot és a szovjet harckocsikat, s ugyanakkor a 9. lovas hadosztály jobbszárnyát ellenlökés érte. A román katonák visszaverték az ellenséget, majd csatornákat, valamint több más terepakadályt leküzdve, 5—7 km mélyen küzdöttek magukat előre. Közben a szovjet harckocsik elszakadtak a gyalogságtól és mélyen előretörtek az ellenséges védelem mélységében.

A következő napon a 7. hadtest az ellenség második állásába is behatolt és a délután folyamán további 6—8 km-t nyomult előre.

Érezhetően meggyengült az ellenség ellenállása.

A támadás megszakítás nélkül folyt tovább és november 13-án estig a román csapatok Tápióság—Nagykátá vonaláig jutottak el.

Másnap a 7. román hadtest az első lépcsőben — 19. és 2. gyalogos hadosztályaival — folytatta előnyomulását. Délután a 2. gyalogos hadosztály jobbszárnyával mélyen előretört és kedvező helyzetében tüzellel, manőverrel segítette a 296. szovjet hadosztályt Szentmártonkátá felszabadításában. Estére a román csapatok felszabadították Tápiószűl és Tápiószecső községeket.

November 15-én a délelőtti órákban a 2. román gyalogos hadosztály megközelítette Dány és Zsámbok községeket, a 19. gyalogos hadosztály pedig szovjet egységek támogatásával felszabadította Tápiószűl és tovább nyomult előre. Délután a 19. gyalogos hadosztályt két erős ellenlökés érte, s ámbár az egység mindkettőt visszaverte, közben maga is érzékeny veszteségeket szenvedett.⁶

Most már fokról fokra erősödött az ellenséges erők ellenállása. Az elért terepszakaszokról már csak lépésről lépésre, véres harcok árán lehetett előbbre jutni: ez már a főváros közeléget jelezte.

Másnap a támadás folytatódott. A 7. román hadtesthez jobbról a 297., balról pedig a 109. szovjet hadosztály csatlakozott. A felderítés a 7. hadtest körzetében a következő ellenséges erők jelenlétét állapította meg:

- 46. német hadosztály a 72., 97. és 42. gyalogezredeivel,
- 23. német páncélos hadosztály a 128. ezredével,
- 18. SS német hadosztály 40. gyalogezrede,

⁶ RNFE. Min. Arch. 732/7. VIII. F. 96. o.

— 20. magyar gyalogos hadosztály egy zászlóaljnyi maradványa,

— 12. magyar gyalogos hadosztály, mint új védelmi egység a 10., 36. és 38. gyalogezredeivel és a 49. tüzérezredével.

A hadosztály harcálláspontja: Gödöllő.

— Feldherrnhalle hadosztály, amely a 13. páncélos hadosztály részeitől és a Feldherrnhalle motoros ezredből alakult meg és a nap folyamán a Valkó községtől 7 km-re északra fekvő erdőben gyülekezett.⁷

Dány déli szegélye felől az ellenség ellenlökésekkel kísérelte a 7. román hadtest előnyomulását. Nehéztüzérség tüze zúdult a román csapatokra és egy 50 repülőgépből álló német kötelék bombázta soraikat, de a támadást ez sem állíthatta meg. A 7. Szovjet Gárdahadsereg parancsnoksága elrendelte, hogy a hadműveletet szünet nélkül folytatni kell. Felviradt november 17-ének reggele, és a harc egy percre sem szünetelt. A 19. román gyalogos hadosztály észak felé csak keveset haladt előre, annál eredményesebb volt a 2. gyalogos hadosztály, amely szovjet egységekkel és páncélosokkal szorosán együttműködve mélyen benyomult az ellenség állásaiba és Valkó községet a szomszédos Vácshelyi helységgel még aznap elfoglalta. A harcok során a román csapatok Kóka, Dány és Zsámbok községeket is felszabadították.⁸

A román felderítők Isaszeg környékén és Tápiószapától északra tüzérségi állásokat és erős összevonásokat jelentettek. Az előnyomuló szomszédos szovjet egységeket rendkívül nagyerejű ellenséges tüzérségi tűz tartóztatta fel.

A felszabadító csapatok itt már rábukkantak a Budapestet körülvevő erődítési övezet első állásaira. A főváros felé tovább már összefüggő, mélyen kiépített védelmi rendszer következett, amelyet reteszállások, szögesdrótakadályok, harckocsiakadályok és aknamezők végtelen szövevénye oltalmazott. Azokon belül nagyszámú erők, gondosan megszervezett tűzrendszer, erős tüzérség és sok páncélos állt készen az ellenállásra.

A román csapatok szakadatlanul zuhogó, hideg esőben, hűs napon keresztül tartó szüntelen harcban, százkilométeres mélységben lépésről lépésre, terepszakaszról terepszakaszra törték meg az ellenséges erők ellenállását, és elértek Budapest külső védelmi övezetéhez.

⁷ RNFE. Min. Arch. 1/10. gyűjtő, 130. o. Kivonat az 1. Román Hadsereg hadműveleti naplójából.

⁸ RNFE. Min. Arch. 732/7. gyűjtő, VIII. F. A 7. román hadtest hadműveletei a Duna—Tisza közén, 96. o., és 1/10. gyűjtő. Kivonat az 1. hadsereg hadm. naplójából, 139. és 147. o. A felsorolt községek elfoglalásáról a Néplap 1944. november 19-i és a Délmagyarország november 24-i száma is beszámolt.

Budapest szabadságáért

1944 novemberében az ellenséges arcvonal két hatalmas támpontja a Hegyalja és a Bükk volt, onnan délnyugatra pedig a Mátrával folytatódott és szervesen összefüggött a budapesti hídfővel. A német katonai vezetés azt remélte, hogy a támpontok birtokában és a budapesti hídfőn kívül összpontosított erőivel majd eredményesen avatkozhat be a fővárosért folyó küzdelembe.

Budapest előterében a fasiszta erők ellencsapásokkal igyekeztek meggátolni, hogy a szovjet—román csapatok felzárkózhassanak a főváros köré. Ellenállásukat a budapesti hídfőben levő erőkön kívül a fővárostól délre, a Duna-szakasz védelmére kijelölt csapatok, valamint a Mátra és a Bükk vidékén csoportosuló erők is táplálták. Ez utóbbiak azonban már nem sokáig!

November 12-től ugyanis a Cegléd—Szolnok közötti arcvonalszakasról előnyomuló szovjet erők gyors ütemben törtek előre észak felé és november 18-án már Gyöngyöst is felszabadították. Elvágták tehát a főváros felé vezető útvonalat és teljesen lekötötték a Mátra térségében csoportosult hitleri csapatokat, úgyhogy ezeknek az erőknek többé már nem is volt módjukban beavatkozni a budapesti csatába.

Pedig Budapest volt immár a hitleri hadsereg védelmének egyik hadászati bástyája, mely a szovjet hadsereg előnyomulásának az útját lezárta Bécs felé.

Hitler ezekben a napokban közölte parancsát az OKW⁹ útján: „... a magyar főváros védelmét háztól házig vívott harcban kell folytatni.”¹⁰

Budapest védelmének megszervezésére már a tiszai harcok időszakában megtörténtek a részletes intézkedések. Lázasan folytak a tábori erősítési munkálatok a főváros körül, s félköralakban három védelmi övezet épült ki, melyek szárnyaikkal északon és délen a Dunára támaszkodtak.

A fasiszta katonai vezetés a terep összes lehetőségeit, minden természetes akadályt és mesterséges létesítményt felhasználta a védelem érdekében. A nagyarányú műszaki erősítési munkálatokkal több mint 30 km-es mélységben áttörhetetlennek vélt akadályrendszert létesített. Bekapcsolta ebbe a környéki helységeket is.

⁹ Oberkommando der Wehrmacht = Hadseregfőparancsnokság.

¹⁰ Lásd: Friessner i. m. 154. o.

Az első védelmi öv a Duna menti Göd községtől indult ki, majd Csomádon és a gödöllői körzetben levő Margita erdős vonulatán át Valkótól nyugatra, 30—35 km távolságban a főváros központjától haladt tovább, innen Isaszegtől délre folytatódott, majd Maglódot és Vecsést érintve érte el ismét a Dunát.

A második védőöv 10—15 km-rel beljebb, párhuzamosan haladt az előbbivel és Dunakeszi, Fót, Kerepes, Pécel, Pest-lőrinc és Soroksár községeket érintette.

A harmadik Újpesttől északra indult ki és Kőbánya külső peremrészein, majd Kispest déli szegélyén húzódott félkörben.¹¹

Mindhárom övezet mélységben lövész- és közlekedő-árkokkal volt kiépítve, s a főbb irányokat három-négysoros drótakadályokkal, harckocsiakadályokkal, aknamezőkkel zárták el.

Mindez kemény és hosszú ellenállásra tette alkalmassá a védelmet.

A legerősebb védőöv az első volt. Ennek középső szakaszán — amelyn a gödöllői és isaszegi erdős dombvonulatok húzódtak — a 7. román hadtestnek kellett áttörnie.

A 7. Szovjet Gárdahadsereg parancsnoksága november 30-án elhatározta, hogy megkezdi a Budapest felszabadításáért meginduló általános támadás előkészületeit.

A támadás terve szerint a 7. román hadtest a Gödöllőtől délkeletre húzódó erdős magaslatokon keresztül hajtja végre az áttörést. A támadás előkészületeit december 4-én délig kellett befejezni. Két nappal korábban a hadtestparancsnok bemutatta saját tervét az előljáró szovjet parancsnokságnak, amely azt változatlanul jóváhagyta. A parancsnoksági törzsek éjjel nappal dolgoztak, hogy minden előkészület kellő időre megtörténjen.

A 7. román hadtest parancsnoka elhatározta, hogy keskeny arcvonalszakaszon, mintegy 2,5 km szélességben, 6—7 zászlóaljjal, 5 könnyű és 2 nehéz tüzérosztály támogatásával töri át az ellenség védelmét, s ezalatt az arcvonal más pontjain kisebb támadásokkal elvonja és leköti az ellenséges védelem erőit.¹²

Hadtestével szemben a 10. és 12. magyar gyalogos hadosztályok 3—3 ezrede (a 6., 8. és 10., illetve a 18., 36. és 38. gyalogezred) állt. Rajtuk kívül egy német SS lovas hadosztály felderítő osztaga és 1—2 német zászlóalj volt itt védelemben.¹³

Mivel a román ezredek csak 2—2 zászlóaljból álltak, az erőviszonyok nagyjából egyenlőek voltak.

¹¹ RNFE. Min. Arch. 732/6. sz. gyűjtő, 99. o.

¹² RNFE. Min. Arch. 732/1. sz. gyűjtő, 100. o. és Contributia Rominei la războiul antihitlerist. Edit. București, Militara, 1958. IV. R. 328. o.

¹³ RNFE. Min. Arch. 1/11. sz. gyűjtő, 89. és 99. o.

A főcsapás a balszárnyon levő 9. lovas hadosztály arcvonalszakaszáról indult el. A hadtestparancsnok ezt a magasabbegységet két zászlóaljjal és tüzérséggel is megerősítette.

December 5-én 9.30-kor több mint száz löveg ontotta tüzet az ellenség védelmének első vonalára. A negyvenöt perces tüzérségi tüzelőkészítés után megindult a roham. A 9. lovas hadosztály áttörte a védelem első állását, majd az Isaszegtől keletre húzódó Körtvélyeserdő—Csákódomb—Szentkirály-major vonaláig tört előre.¹⁴ Nyomban rá ellenlökések érték, de azokat sorra visszaverte. Jobbról a 2. és a 19. gyalogos hadosztályok csak keveset haladtak előre.

Napokig folyt az elkeseredett harc, míg végre december 10-én sikerült keresztültörni a gödöllői—isaszezi dombvonulatokon, s elfoglalni a Juharos magaslatot is, amely az ellenség védelmének legerősebb támpontja volt. Miután ezt a körzetet a szovjet parancsnokság utasítására átadták a 36. szovjet hadosztálynak, a 7. román hadtest balszárnya eltolódott a 108. szovjet hadosztály körletébe, mely Pécel—Rákosliget felé támadott.

A román csapatok arcvonalszakaszukon áttörték Budapest első védelmi övezetét. December 12-én nehéz harcokban elfoglalták Isaszeget és a községtől délre fekvő erdőket, míg Gödöllőt — ugyancsak súlyos harc árán — szovjet csapatok szabadították fel, és mélyen előretörve, megkerüléssel fenyegették a román csapatokkal szemben védő ellenséges erőket. A környék egyszerű népe rokonszenvvel várta a felszabadulást hozó katonákat.

Isaszegnél a német fasiszták állásaival szemben a 94. román gyalogezred katonáinak egy önként jelentkező részlege arra vállalkozott, hogy megkerüli és rajtaütésszerűen hátba támadja a németeket.

Tervük megvalósításához értékes segítséget nyújtott néhány helybeli lakos, akik pontos felvilágosítást adtak a védelemben elhelyezett aknamezőkről, és megjelölték azokat a helyeket, ahol veszélytelenül lehetett átkelni. A bátor vállalkozás és a lakosság együttműködése megkönnyítette a község felszabadítását.

A könyörtelen terror és a fasiszta propaganda hajmeresztő rémmeséi még az arcvonalban tudták tartani az agyonhajszolt magyar alakulatok nagyobb részét, ám a katonák közül egyre többen ismerték fel, hogy számukra ez a harc értelmetlen, s a biztos pusztulás helyett az életet választották.

¹⁴ RNFE. Min. Arch. 457/78. sz. gyűjtő, 13. o.

Itt is, ott is fehér zászlók tűntek fel és szakaszok, századok mentek át csoportosan a felszabadító csapatokhoz, néhány nap alatt 5 tiszt és 1200 magyar katona.¹⁵

A 7. román hadtest december 15-ig a magyar csapatok arcvonalszakaszán teljes mélységben áttörte a védelmet és a hely-érdekű villamosvasút mogyoródi nagy kanyarulatánál harc-érintkezésbe jutott a második védőöv előretolt őrsével.

A délutáni órákban azonban a 19. gyalogos hadosztály és a 9. lovas hadosztály érintkező szárnyai között az ellenség váratlan, erős csapással előretört. Átmenetileg sikerült is visz-szafoglalnia Isaszeget és a pusztaszentgyörgyi erdő egy részét.

Ezalatt a hadtest jobbszárnyához csatlakozó szovjet csapa-tok Kerepes—Fót körzetében nyomultak előre, áttörték a máso-dik védelmi övet és ugyancsak nehéz helyzetbe hozták a hit-lerista védelmet, de az ellenség szívósan védekezett és sorozat-os ellenlökésekkel igyekezett a maga számára kedvezőbb hely-zetet teremteni.

A támadás megnehezült, voltak olyan napok, amikor a román csapatok 2—300 méternél nem tudtak előbbre jutni. Olyan szoros volt a harcérintkezés, hogy nemegyszer alig 100 méter volt a távolság a küzdők között.

Érezhető volt, hogy a 7. román hadtest tüzérségi ellátott-sága feladatához képest nem kielégítő. A kevés tüzérség nem tudta megfelelően támogatni a gyalogság előnyomulását. Rá-adásul a tüzérség lőszerhiánnyal is küzdött. Így aztán sokszor csekély területnyereségért is súlyos vérvesztéssel kellett fizetni.¹⁶

Éjjel nappal tartó szakadatlan harcban, emberfeletti fára-dalmak és nehézségek közepette a 7. román hadtest katonái megtörték az ellenség védelmének ellenállását. December 27-én a hadtest 2. gyalogos hadosztálya mintegy 2 km szélességben és 500—1000 m mélységben végrehajtotta az áttörést és elfog-lalta a mogyoródi erdőt.

Másnap folytatódott a támadás. A lendületesen előretörő 2. román gyalogos és 9. lovas hadosztályok 6—7 km mélység-ben nyomultak előre: ez azt jelentette, hogy sikerült behatol-niuk Budapest második védelmi övezetébe.

Az egész éjszakán át tartó támadás során a 2. gyalogos hadosztály katonái elfoglalták Kistarcsát, Nagytarcsát és elérték

¹⁵ Lásd: Friessner i. m. 185. o. és E. Kern: Die letzte Schlacht Ungarn 1944—45. Weisermühl, Wels 1960. 35. o.

¹⁶ RNFE. Min. Arch. 732/7. sz. gyűjtő, 101. o.

Cinkota szegélyét, miközben a 9. lovas hadosztály Pécelt szabadtotta fel, részeivel pedig benyomult Rákoscabára.¹⁷

Ezek a sikerek a főváros ellen indított általános támadás részsikerei voltak, a szovjet csapatok a saját arcvonalszakaszai-
kon ugyanis egy időben szintén mélyen áttörték az ellenség védelmét, majd a második védelmi övön belül küzdöttek magukat tovább előre.

A román csapatok tevékenységi körletében december 29-én Cinkotánál egész nap elkeseredett harc folyt a községért és az attól délre fekvő erdőért. A 2. és a 19. gyalogos hadosztályok katonái háromszor mentek rohamra ezért a területért. Eközben a 9. lovas hadosztály csapatai súlyos harc árán felszabadították Rákoscabát és Rákosligetet.

A december 29-ről 30-ra virradó éjszakán szünet nélkül folyt tovább a támadás, s ennek során a 2. gyalogos hadosztály utcai harcban elfoglalta Cinkotát.¹⁸

A 7. román hadtest ezután Cinkota—Forrásmajor—Rákoskeresztúr nyugati szegélye vonaláról az éjszakai órákban megállás nélkül tovább tört előre. Miután a súlyos harcokban kimerült 2. gyalogos hadosztály Kistarcsára ment hadtesttartalékba, helyette a 19. gyalogos hadosztály került bevetésre.

Másnap reggel ez a hadosztály öt ellenlökést vert vissza, majd utcáról utcára harcolva, felszabadította Mátyásföldet és Forrásmajort is elfoglalta.¹⁹

A román katonák a főváros akkori határánál álltak, s a városon kívül már az utolsó ellenséges támpontokat is leküzdötték. Elérkeztek a harmadik védelmi övezet vonalaihoz.

Újesztendő, a magyar nép sorsfordulót jelentő évének, új korszakának első reggele virradt fel másnapra, s ezen a napon a szovjet és a román csapatok már Budapest utcáin harcoltak.

*Utcaról utcára,
a magyar főváros szabadságáért*

„Budapest csoport”!

Ezen a néven említik a hadműveleti iratok mindkét erőcsoportot (a szovjet—román erőket január 11-től), amelyek a magyar főváros sorsának eldöntéséért folyó hatalmas küzdelemben egymással szemben álltak.

¹⁷ RNFE. Min. Arch. 457/72. sz. gyűjtő, 83. o.

¹⁸ RNFE. Min. Arch. 732/7. sz. gyűjtő, 101. o.

¹⁹ Uo. 102. o. és 224/7. sz. gyűjtő, 1—2. o.

Azonos megnevezés, mégis, mekkora különbségek a célok és a jövő kilátások, az erkölcsi-politikai alap és a harcérték tekintetében!

Az egyik „Budapest csoport” a főváros szabadságáért küzdő szovjet csapatok és a 7. román hadtest erőinek gyűjtőneve volt. Budapest észak-északkeleti peremén a 7. Szovjet Gárdahadsereg 30. hadteste, ennek balszárnyához csatlakozva a 7. román hadtest csapatai, a főváros délkeleti és déli szegélyén pedig a 18. önálló szovjet gárdahadtest hadosztályai harcoltak.

A másik, szemben álló erőcsoport Pfeffer Wildenbruch SS obergruppenführer parancsnoksága alatt, a főváros védelmére összevont összes német és magyar csapatokat foglalta magába. Román források szerint a Dunától keletre eső pesti városrészt összesen hat hadosztály védte. Közöttük négy német (az 5. és a 23. páncélos, a 8. és a 22. SS lovas) hadosztály, két magyar (a 10. és 12. gyalogos) hadosztály, s a felsoroltakon kívül más német és magyar magasabbegységek részei.²⁰

Hindy István altábornagy, a budapesti hídfőbe szorult magyar egységek és a budapesti helyőrség élére állított fasiszta parancsnoka vállalta, hogy az utolsó magyar katonáig, az utolsó romhalmazig kitart a hitleri fegyverszövetség mellett. Közben Winkelmann SS hóhérekülönítményei és nyilas terrorbandák vérengzésének rémnapjait élte a főváros. A fasiszták romboltak, fosztogattak és gyilkoltak. „Védelmi” tevékenységük során hidakat, vasúti berendezéseket, üzemeket és épületeket repítettek gátlástalanul a levegőbe. Budapest romváros lakossága a pincék mélyére húzódva, nélkülözve és gyötörődve várta felszabadulását.

A szovjet parancsnokság meg akarta óvni a magyar fővárost és lakosságát a pusztulástól. December 30-án felhívást intézett a bekerített erőkhöz, hogy adják fel békésen Budapestet, s ebben az esetben biztosítja a katonák szabad hazatérését otthonaikba. A nagylelkű felhívásra a parlamenterek gyalázat legyilkolása volt a válasz.

Am a legféltelenebb fasiszta terror idején más, figyelemre méltó jelenségek is mutatkoztak. Budapest népe a legkülönbözőbb módon nyilvánította ki szembenállását és gyűlöletét a fasiszta hatalombirtoklókkal szemben, s hogy a békét és szabadságot óhajtja.

Friessner emlékirataiban megemlíti, hogy december elején a nyilasok már a legutolsó embertartalékokat is felhaj-

²⁰ RNFE. Min. Arch. 732/6. sz. gyűjtő. Magyarországi hadműveletek, D. budapesti csata, 25. o.

tották, hogy akit még lehet, az arcvonalba, vagy munkaszolgálatra kényszerítsenek, de 1862 katonai szolgálatra behívott személy közül csak 29 fő, a munkaszolgálatra behívott 262 emberből pedig mindössze kilencen jelentkeztek.²¹

A város különböző pontjain partizántevékenység folyt és bombák robbantak.

Egy-egy városrész felszabadulása után munkások és más polgári személyek keresték fel a szovjet és román parancsnokságokat azzal a kéréssel, hogy fegyveresen harcolhassanak a felszabadító csapatok oldalán. Ezek a névtelen pesti emberek aztán valóban hősiiesen küzdöttek a fasiszták ellen.²²

Gyakran jelentkeztek a felszabadító csapatok parancsnokainál a lakosság nevében azzal is, hogy kérjék ezek sürgős beavatkozását a fasisztáknak a főváros közüzemeit, intézményeit és kultúrértékeit fenyegető szándékaival szemben.²³

Budapesten a fasiszta erők láthatóan igen hosszú védelemre rendezkedtek be. A lakónegyedek háztömbjeit, épületeit támpontokká alakították át és mindenfelé körkörös védelmet építettek ki. Támpontjaik között megszervezték a tűzösszeköttetést, azokat nagyszámú hatásos tűzfegyverrel tömték meg, a parkokat és a beépítetlen területeket pedig betonerődökkel, műszaki akadályrendszerekkel zárták le. Ellenlökések, ellencsapások céljára hátrább sok gyalogos és páncélos egységet szerveztek.²⁴

A német katonai vezetés el volt szánva arra, hogy a végső-kig megkapaszkodik a magyar fővárosban.

Szilveszter estéjén a 7. román hadtest parancsnoksága megkapta a 7. Szovjet Gárdahadsereg 00262. sz. hadműveleti parancsát. Ebből a parancsból idézzük kivonatolva a másnapi támadásra és a hadtesttüzérség alkalmazására vonatkozó részeket:

„Az ellenség folytatja védekezését, és különösen elkeseredett ellenállást fejt ki Budapest északkeleti peremén.

Parancs:

1. . . .
2. . . .
3. . . .

²¹ Lásd: Friessner i. m. 185. o.

²² Oceriu Aurél román ezredes, aki fiatal őrmesterként a budapesti harcokban is részt vett, a tanulmány szerzőjének adott visszaemlékezésében hangsúlyozza, hogy csapataik oldalán sok magyar harcolt. Ezek zömükben hajógyári munkások és egy elektromosipari üzem dolgozói voltak.

²³ Uo.

²⁴ RNFE. Min. Arch. 732/7. sz. gyűjtő, 99. o. Ugyanerről lásd még: Contributia Romînei la rasboiul antihitlerist. Edit. Bucureşti, Militera, 1958. IV. R. 2. 333. o.

4. A 7. román hadtest egész nehéztüzérségét és páncélelhárító tüzérségét a jobbszárnyon összpontosítsa. Folytassa erőlyesen a támadást, ne hagyja abba az éjszakai cselekményeket, 1945. január 1-e folyamán pedig teljesítse a holnapra megadott feladatot.

Az általános támadás 1945. I. 1-én 11 órakor indul meg.

Választó sávhatárok: . . . (A parancs itt jobbszárnyon Rákosliget területén, balszárnyon pedig a Lóversenyter és a Kerepesi temető külső szegélyén korábbi parancsban meghatározott pontokra utal, ez az előzmény azonban az iratanyagból hiányzik.)*

Tüzérségi előkészítés 10.45—11 óráig, a hadosztályok által elkészített tüzterv szerint.”

1945. január 1-én megindult a döntő támadás Budapest felszabadításáért. A szovjet és a román csapatok negyedórás tüzérségi tüzelőkészítés után behatoltak a harmadik védelmi övezetbe és megkezdték az utcai harcokat. A román csapatok újév napján Rákoscseba északi része, Mátyásföld, Rákosliget és Sashalom déli része felszabadítása után támadásba lendültek a Budapesti út, Külső-Kerepesi út és a Külső-Jászberényi út irányában a főváros belseje felé.²⁵

A parancsnokok támadás előtt a legszigorúbban felhívták katonáik figyelmét a következőkre:

Tegyenek meg mindent a hadművelet sikere érdekében, törjék le erőlyesen az ellenállást, de ahol ez már megtörtént, ott körültekintően járjanak el, és kerüljenek minden felesleges vérontást.

A kiadott parancs további részében szó szerint ezeket olvashatjuk:

„Az elfoglalt lakónegyedek a román csapatok oltalma és kezessége alatt állnak. Rombolás, dúlás, ingótárgyak elvitele — mind a katonák, mind a polgári lakosság részéről — szigorúan tilos. Műemlékeket, művészi alkotásokat, közérdekű kulturális intézeteket és intézményeket gondosan óvni kell. Ezekhez hozzányúlni súlyos jogtalanság. Minden olyan intézményt — vízvezetéket, közvilágítást, telefont, villamost —, amelyek a város életét biztosítják, sértetlenül meg kell kímélni.

A csapatok ellenőrzése alá kerülő körzetekben teremtsenek — elsősorban a parancsnokságok — kifogástalan rendet, nyugalmat és biztonságot a katonák és a polgári lakosság számára.

* Szerző megjegyzése.

²⁵ RNFE. Min. Arch. 224/7. sz. gyűjtő, 2—3. o.

A csapatok által igénybe vett szálláskörleteket éberren őriztessék, viseljék azok gondját és amennyire csak lehetséges, állítsák helyre.²⁶

Január 2-án a 7. román hadtest csapatai a Budapesti út és a Jászberényi út között elérték a Körvasút vonalát.²⁷

A nagyváros háztömbjei között immár a városharc minden nehézsége és veszélye várt rájuk. A mesterséges létesítmények tömkelegében megbúvó ezernyi rejtett tűzfészek módszeres leküzdése mellett már csak lépésről lépésre lehetett előnyomulni, és a környező utcákból meglepésszerűen előbukkanó rohamkülönítményekkel és harcokcsikkal újra és újra meg kellett küzdeni a már elért eredményekért.

Az új esztendőt követő második nap délutánjáig mindősze néhány száz méternyire jutottak csak előre és közben harcokocsiktól támogatott ellenlökéseket kellett visszaverniük — ki tudja hányadikat az utóbbi két nap alatt. Az előljáró szovjet parancsnokság rendelkezésére a második lépcsőben elhelyezett 2. gyalogos hadosztályt is be kellett vetni a jobbszárny első lépcsőjébe.

A katonák szuronyrohammal, kézigránátokkal, öldöklő kézitusákban, méterről méterre küzdötték előre magukat. Mégis, a 7. román hadtesthez beérkezett előző napi jelentések az ellenállás fokozatos gyengülését tükrözik. A 10. magyar gyalogos hadosztály 10., 36. és 38. gyalogezredeiből és a 9. utászászlóaljból, összesen 307 magyar katona került román hadifogságba.

Estig Rákosszentmihály és Sashalom szegélyéről előnyomuló román csapatok áttörték a Körvasút mentén húzódó ellenséges védelmet, majd a Rákospataknál is leküzdve az ellenállást, folytatták előnyomulásukat, és Rákosfalva utcáin harcoltak tovább. Georghiu ezredes, a 96. gyalogezred példamutató parancsnoka Rákosfalva felszabadításáért vívott harcban hősi halált halt.²⁸

Más csapatok a balszárnyon, Kőbánya északi részén folytattak utcai harcokat. Ez a szárny a Rákos pályaudvartól nyugatra levő nagy vasúti kanyar felől előretört a Lóverseny tér keleti részébe. Megállás nélkül folytak tovább az ádáz közelharcok és utána egész éjszaka tartott az ellenséges támpontok tisztogatása.

Rákosfalva teljesen felszabadult, Zugló délkeleti részén,

²⁶ Uo. 5—6. o. Kivonat a 27337. sz. parancsból.

²⁷ RNFE. Min. Arch. 1/12. sz. gyűjtő, 11. o.

²⁸ RNFE. Min. Arch. Kivonat a 7. román hadtest hadműveleti irataiból. 224/7. sz. gyűjtő, 3—4. o. és 732/1. sz. gyűjtő, 158.

a Nagy Lajos király útja környékén azonban folyt tovább a harc.

A Lóverseny teret a németek tábori repülőtérnek használták. Lázás tevékenység folyt itt már napok óta. A légvédelmi ütegekkel körülbástyázott térségen egymást érték a fel- és leszálló szállítógépek, helikopterek. Úgy látszott, mintha a budapesti acélbilincsbe szoruló német fasiszták innen, a légi térségen keresztül keresnék a menekülés útját. Valóban menekülés folyt. Szállítógépeken, helikoptereken hatóságaikat, hivatalaikat és behajózható értékeiket menekítették a németek. Értethető hát, hogy különösen megerősítették ezt a részt és az utolsó órákig ádáz ellenállást fejtettek ki.

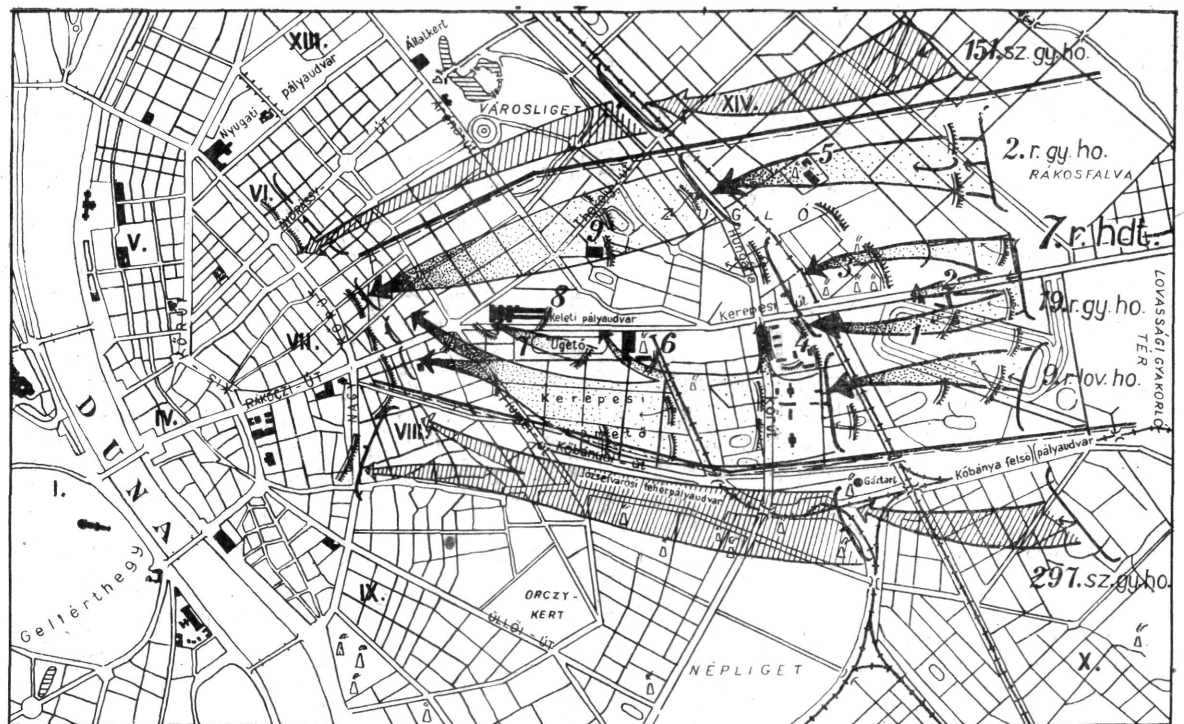
Újabb és újabb erőket vetettek be, páncélosokat gyülekeztettek és egymást érték az ostromló román katonák ellen irányuló ellenlökések. A 7. hadtest parancsnoka a rohamozó gyalogság támogatására egészen előre rendelte a 36. páncéltörő tüzérezred egyik osztályát, amelynek lövegei szünet nélkül munkában voltak és rendre visszaverték a német páncélosokat, de a gomolygó füstből egyre újabbak és újabbak tűntek elő kifogyhatatlanul. Mintha ezerfejú hidrával kellett volna megküzdeni.²⁹

Négy napig tartott az elkeseredett harc a repülőtérről. A németek a végsőkig ellenálltak, hogy ne veszítsék el utolsó légi összeköttetésüket, de január 7-ére itt is sikerült megtörni a hitleri csapatok védelmét.

A 9. lovas hadosztály katonái egy végső rohammal megtisztították a Lóverseny teret az ellenségtől és előretörték a vasútvonalig. Aztán ismét napokig tartó harc folyt, amíg át tudták verekedni magukat a vasút üzemi berendezésein, raktárain és vágánysorain keresztül a betonkerítésen túlra. Amerre csak a szem ellátott, száz meg száz kitűnő lehetőség arra, hogy megkapaszkodjon az ellenség és rejtett tűzfeszkekből tűz alatt tartsa az előnyomulókat. A rohamkülönítmények megkerülésekkel, szuronnal és kézigránátokkal végrehajtott közelharcban tudtak csak lépésről lépésre előbbre jutni.

Jobbszárnyon, Zugló területén ekkor a 2. román gyalogos hadosztály nyomult előre. Csapatái január 6-án a Nagy Lajos király útja környékén harcoltak. Az éjszakai órákban az Egressy út környékén egy fatelep égett magasba lobogó lánggal. A németek gyújtották fel. Tüze jól bevilágította az Egressy úti Posta-Jármútelep tekintélyes épülettömbjét.

²⁹ RNFE. Min. Arch. 1/12. sz. gyűjtő, 18. o. és 217/7. sz. gyűjtő, 7. o. Lásd még: Contributia Romineii la rasbolul antihitlerist. Edit. București, Militara 1958. IV. R. 2. 334. o.

- Jelmagyarázat:**
1. Lóversenytér	4. Ferenc J. laktanya	7. Ugetőpálya	Szovjet csapatok
2. V alakú házcsoport	5. Posta-Járműtelep	8. Keleti pályaudvar	Román csapatok
3. Gyárcsoport	6. Ruggyantagár	9. Sport csarnok	Német-magyar erők

A 7. román hadtest harctevékenységeinek területe Budapesten (1945. I. 1—15.)

Vele szemben ma nagykiterjedésű, új lakótelep épül, sokemeletes, korszerű házóriásokkal. Akkor azonban még a postapalota volt a környék kiemelkedően legnagyobb építménye, melyet a román hadosztályparancsnokság joggal német támpontnak vélt, ezért az előnyomulás irányába néző „A” épület-szárnyat lőni kezdte. Két nappal később a 26. gyalogezred Craiu Victor őrnagy vezette zászlóaljának jutott feladatul az objektum elfoglalása.

Január 8-án délben az alegységnek Dinu Ion százados parancsnoksága alá tartozó százada, zömmel, aradi katonák, pokoli tűzben és sűrű dróttakadályokon keresztül megközelítették az épülettömböt. A Báróczy utca felől indultak rohamra, ahol az előző napokban egy „Tigris” mintájú német harcokosi 10—20 méteres szakaszon legázolta a vaskerítést. Marinescu tartalékos főhadnagy halálos sérüléssel rogyott le a palota tövében. Sűrűn záporoztak a lövedékek, de egy maroknyi csoport Miculescu Nicolae őrmesterrel és Albu Petre katonával az élen, betört az „A” épületbe. A garázs tetejéről német géppuska zárta le tüzével a „B” épületbe vezető átjárót, de elhallgattatták és egy órával később a másik szárny is felszabadult. Este 18 óráig az egész telepet megtisztogatták a német fasisztáktól.

A Posta-Járműtelep dolgozói ezalatt a pincében húzódtak meg. Négy szökött magyar katona is volt közöttük, akiknek — miután átadták fegyvereiket — éppúgy nem esett bántódásuk, mint a telep alkalmazottainak. Ezekkel együtt néhány napon át a hadosztály Pécelen települt szeroszlopánál, megrongálódott gépjárművek helyrehozatalán dolgoztak. Munkájukért cserébe baráti bánásmódban és jó ellátásban volt részük, s a parancsnokság gondoskodása folytán a családjuknak is vihettek haza kenyeret és egyéb élelmiszert. A munkát irányító Radulescu főhadnagy évekkal később képeslapon üdvözölte a járműtelep dolgozóit, a „péceli brigádot.”³⁰

Január 9-én a zászlóalj — valamennyi román egységet megelőzve — elsőnek érte el a Mexikói út mentén húzódó vasútvonalat. Sebesültjeiket az Egressy úti iskolában berendezett hadikórházba szállították hátra.

Innen balra lassabban folyt az előnyomulás. Azt a gyár-csoportot, amely a Fogarasi út és a Kerepesi út összetorkolása által lezárt szögben helyezkedett el (Heidecker Sodronygyár, Meister Faárugyár, Inggyár, Rönktelep), a 2. gyalogos hadosz-

³⁰ RNFE. Min. Arch. 732/1. sz. gyűjtő, 158. o. Az epizódyszerű részleteket s a hadműveleti naplóban nem szereplő apróbb adatokat a szerző a Posta-Járműtelepén ma is ott dolgozó Balla Sándor, Bese János és Patai István élményszerű, egybehangzó elmondása alapján gyűjtötte össze.

tály csapatai január 10-ére szabadították fel. Az elért vasútvonalnál, a Kerepesi út felett átívelő vashíd roncs tömegben hevert az úttesten. A fasiszták a vasútvonal összes hídjait felrobbantották és az átjárókat úttorlaszokkal, akadályokkal zárták le. Egyelőre a töltésen túl az ellenséges erők makacsul ellenálltak.

Az arcvonalszakasz középső részén a román csapatok, különösen a laktanyák környékén ütköztek erős ellenállásba. Január 9-én a 2. gyalogos hadosztály 31. gyalogezredének katonái lendületes rohammal túljutottak a vasútvonalon és a Ferenc József laktanya felé nyomultak előre. E harcmozzanat kapcsán egy román alhadnagy példamutató hőstetteről számolnak be az aznapi jelentések. Belerciu Nicolae alhadnagy egymaga foglalt tüzelőállást a vasúti töltés tetején és mindaddig fedezte onnan a gyalogság harcát, míg egy lövedéktől találva hősi halált halt.³¹

Január 11-én, az addigra kialakult arcvonalviszonyok figyelembevételével a szovjet parancsnokság átcsoportosítást hajtott végre és három hadtestből — a 30. és 8. szovjet, valamint a 7. román hadtestekből — felállította a „Budapest csoportot”, amely a 7. Szovjet Gárdahadsereg alárendeltségében folytatta tovább harcát.

Ez a három hadtest a főváros pesti részéért folyó hadműveletekhez — miután már összeszűkülte a felszabadító erők acélgyűrűje — elegendő volt, sőt néhány nap múlva, ahogy fogott az ellenség lába alól a talaj, a 7. román hadtestet ki is vonták.³²

Erről azonban a román parancsnokság és a katonák még nem tudtak, és a gárdahadseregtől kapott parancs szerint „előre a Dunáig” jelszóval, minden erejüket latba vetve, nehéz utcai harcokat vívtak.

A szóban forgó parancs vétele előtt a hadtest számára kijelölt küzdőtér sávjai: északon a mátyásföldi helyérdekű vasútállomástól a Margit-hídig, délen pedig Rákosliget déli szegélyétől a rákoskeresztúri temető északi sarkán és a Pongrác útnak a hatvani vasútvonallal való kereszteződésén át az Erzsébet-hídig húzódtak.³³

³¹ RNFE. Min. Arch. 732/1. sz. gyűjtő, 158. o. Lásd: Contributia Rominei la rasbouil antihitlerist. Edit. Bucuresti. Militera. 1958. IV. R. 2. 335. o.

³² RNFE. Min. Arch. 732/7. sz. gyűjtő, 101. oldalon olvasható hadműveleti naplórészlet arról tudósít, hogy december 29-én Kispest délkeleti térségében a 37. szovjet hadtest csapatai nyomulnak előre. A későbbi budapesti harcokban már nem említi a román forrásanyag.

³³ RNFE. Min. Arch. 224/7. sz. gyűjtő, 43. o.

A Kerepesi úttól északra eső városrészben a 10. magyar gyalogos hadosztály, attól délre pedig zömmel a 13. német páncélos hadosztály állt ellen.

A 7. román hadtest parancsnoka gyalogságból és tüzérségből erős harcsoportot alakított, melyekkel áttörést szándékozott végrehajtani a Keleti-pályaudvar irányában. Kisebb részeknek pedig az a feladat jutott, hogy megkerülésekkel, lekötő harcokkal segítsék a főcsapás irányában harcoló erőket.

Nagyon erős volt még az ellenállás a Ferenc József lakatnyában és a közeli katonai épületekben, úgyhogy ezen a részen komoly erőt kellett kifejteni.

Hat-hét zászlóaljnyi erőcsoport támadott. Zömük a kibontakozó harcok során a Hős utca felől megkerülte a Ferenc József lakatnyát, más részek pedig az MTK és a BSZKRT sporttelepeken át a Kerepesi temető keleti részébe nyomultak előre, és az Ügetőpálya közelébe igyekeztek elérni.

A 9. lovas hadosztály katonái a Művésztelep felől és a Kerepesi temető északkeleti sarkán keresztül a Gumigyár környékére törték előre. A január 11-i támadás során a 9. lovas hadosztály részei a Százados úti kenyérgyárat és a Tomcsányi úti gáztároló telepet is elfoglalták.

Közben folyt a harc a Ferenc József lakatnya épületeiben az ellenállás letörésére.

Budeanu alhadnagy rohamszakasza tört elsőnek előre az ellenséges tűz gyilkos pásztájában, és eljutott a Hős utcában a lakatnyát övező falhoz. A fiatal tisztnek mindössze 5 embere maradt a roham után, de el volt szánva arra, hogy végrehajtja feladatát. Elsőnek akart átlendülni a falkerítésen, de közben súlyos fejsébet kapott. Hatodmagával mégis bejutott a lakatnyába, ahol kegyetlen tüzet kapott, majd szakasznyi ellenség rontott rájuk az udvar felől. A román katonák összetűzet löve visszaverték az ellenlökést és bátor harcukkal biztosították ezredük behatolását a lakatnya területére.

A harc sikeréhez Pipi Gheorghe katona is hozzájárult, aki miután a küzdelem hevében észrevette, hogy két német igyekszik géppuskával a román csapatok hátába kerülni, bátran rajtuk ütött és géppuskástól együtt foglyul ejtette őket.

Az épületért folyó harcban a 31. gyalogezred 3. századának valamennyi tisztje és altisztje elesett, de Angelache Gheorghe őrmester habozás nélkül a század élére állt és tovább vezette a rohamot. Embereivel két lakóépületet elfoglalt, majd golyószórójával tűz alatt tartotta a Hungária körüti útszakaszt, fedezve ezzel az alakulat harcosainak előnyomulását a Gumigyár felé.

A laktanyák területén másnap még tovább folyt a tisztogatás.³⁴ Január 11-ről 12-re virradó éjszaka az egész arcvonalszakaszon szünet nélkül tombolt a harc. Az ellenálló erők a hadtest jobbszárnyával és közepével szemben is megkapaszkodtak az ott elterülő háztömbrengetegben. Erős géppuska, aknavető és tüzérségi tevékenység folyt az ellenség részéről.

A 2. gyalogos hadosztály szakaszán, amely a jobbszárnyon a Semsey Andor utca és a gödöllői HÉV vasútvonal kereszteződése között húzódott, egész éjszaka ádáz küzdelem folyt a lakóépületek tömbjeiért, de — a hadosztály jelentése szerint — a reggelig tartó harc mindössze négy háztömb és egy közelebből meg nem nevezett üzem elfoglalását eredményezte.

A délelőtti órákban azonban a román arcvonalszakasz szárnyain valamelyest gyengült az ellenséges erők ellenállása és megjavultak a támadás folytatásának a feltételei.

Természetesen nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a 7. román hadtest helyzete mindenkor szorosan és következményesen összefüggött a szomszédos szovjet csapatok sikereivel.

A „Budapest csoport” parancsnokságának előző nap kiadott hadműveleti parancsa, a román parancsnokság azt követő elhatározása, majd 0023. számú parancsa alapján január 12-én került sor annak a kettős manővernek a végrehajtására, melynek célja a Keleti pályaudvarnak a szárnyak felől való megközelítése és az átkarolt ellenséges erők felszámolása volt.

Ennek során a jobbszárnyon manőverező támadó csoport a reggeli órákban már a Kerepesi temető középső részéig nyomult előre. Egyelőre azonban nem tudott tovább jutni, mert a temető távolabbi részei és északi szegélye felől heves géppuska- és páncélelhárító tüzet kapott. Legközelebbi feladata tehát az lett, hogy mielőbb kijusson a temetőnek a Juranics utca felé néző északi szegélyére, hogy azon keresztül tovább folytathassa előnyomulását a Keleti pályaudvar felé.

Az arcvonalszakasz középső részén tevékenykedő 19. román gyalogos hadosztály egyes részeit még a Hungária körüti laktanya épületeiben folyó tisztogató harcok kötötték le, de más részei elérték már a Kerepesi temető északkeleti sarkát és innen a közbeeső házcsoporton keresztül a Gumigyár felé küzdötték magukat előre.³⁵ Közben a hadtesttüzérség támogatásával a jobbszárnyon harcoló 2. román gyalogos hadosztály is tá-

³⁴ RNFE. Min. Arch. 224/7. sz. gyűjtő, 44. o. és Contributia Rominei la rasboiul antihitlerist. Edit. București, Militara. 1958. IV. R. 2. 336. o.

³⁵ RNFE. Min. Arch. 224/7. sz. gyűjtő, 44. o. és 1/12. sz. gyűjtő 80. o.

madásba lendült, miután azt a feladatot kapta, hogy hajtsen végre manővert a Városliget délnyugati szögletén és az Aréna úton³⁶ keresztül a Keleti pályaudvar felé, és ily módon tegye teljessé a bekerítést.

Délután 17 óráig a hadosztály elérte a Stefánia utat,³⁷ ugyanakkor egyes részei a Kerepesi út irányában nyomultak előre.³⁸ A harcok a sötétség beállta után sem szüneteltek.

Másnap, január 13-án a bekerített, mintegy 1 km mély-
ségű térségben egész nap folytak a sok véráldozatot követelő
tisztogató harcok. Helyenként aláaknázott és oldalozó tűz alatt
tartott utcákon keresztül folyt az előnyomulás, közben pedig
a rejtett tűzfészek felderítése és felszámolása.³⁹

Még mindig nem ért véget a küzdelem a Kerepesi temető-
ben sem, ahol a kőfal fedezete mögül ellenséges géppuskatűz
zúdult az előnyomuló katonákra. Gránátok robbantak a sírok
között és mint a jégeső úgy kopogtak a géppuskalövedékek a
sírköveken.

Végül is egy Moraru Ion nevű bátor tizedes tette szabaddá
az utat zászlóalja számára, miután rést ütött a temető falán
és elhallgattatta a legveszélyesebb géppuskafészeket.

A temetőben folyó harc során elkezeredett rohamokkal si-
került leküzdeni a temető létesítményeiben megbúvó tűzfész-
keket, támpontokat és közben sűrűn megismételt ellenlökéseket
is visszavert a zászlóalj. Élei a temető elfoglalása után kiju-
tottak az Ügetőpálya környékére, majd más erőkkel együtt el-
fogalta a Gumiyárat.⁴⁰

Az elrendelt éjszakai harc további területnyereséget már
alig hozott, mert az ellenség szívósan védekezett és az egyik
szakaszon aknamezőre is bukkantak a román katonák.

Január 14-én déltájban a 7. román hadtest erői kétfelől
megkerülték és elfoglalták a Keleti pályaudvart. Az egyik harc-
csoport, amely elfoglalta az Ügetőpályát, a Fiumei út és a Ba-
ross tér felől délről, a másik csoport pedig zömével a Thököly
út, egyéb részeivel pedig a Rottenbiller utca felől közelítette
meg a pályaudvart. Ez az utóbbi támadó csoport, amely a had-
test jobbszárnya felől nyomult idáig előre, nehéz harcban ki-
szorította az ellenséget a Városliget déli sarkából, majd az
Aréna út felé haladva került a pályaudvar nyugati oldalába.⁴¹

36 A mai Dózsa György úton.

37 Jelenleg Népstadion út.

38 RNFE. Min. Arch. 224/7. sz. gyűjtő, 45. o.

39 RNFE. Min. Arch. 732/7. sz. gyűjtő, VIII. F. 103. o.

40 Lásd: Contributia Rominei la rasboiul antihitlerist. Edit. București Militara, 1958. IV. R. 2. 338. o.

41 RNFE. Min. Arch. 224/7. sz. gyűjtő, 56. o.

Estefelé századerejű, három harckocsival támogatott ellenséges rohamcsoport tűnt fel a Rákóczi út felől és ellenlökést hajtott végre a 9. román lovas hadtest körletében. Két szétlőtt harckocsi és húsz halott maradt vissza a balul sikerült kísérlet után.

Január 15-én reggel a 7. román hadtest tovább támadott. Csapatai a jobbszárnyon az esti órákban az Izabella utcáig nyomultak előre, és a nap folyamán több mint 400 háztömböt szabadítottak fel, köztük az Állatorvosi Főiskolát és a környéken levő kórházépületeket.

A Nagykörút közelében jártak tehát a román csapatok, amikor a 7. román hadtest parancsnoksága megkapta a „Budapest csoport” parancsnokának utasítását, hogy haladéktalanul vonja ki csapatait a budapesti hadműveletből és kijelölt új körzetében, új feladatokra készüljön fel.⁴²

Ha csalódást is keltett a katonák soraiban, hogy alig két kilométernyire a céltől nem folytathatják tovább harcukat a Duna partjáiig, ott volt mindjárt a vigasz is: újra egyesülhetnek az 1. Román Hadsereg parancsnoksága alatt a tőlük oly messzire szakadt testvéregységekkel, amelyekkel korábban annyi közös harcból vették ki részüket.

A 18-ára viradó csípős téli hajnal már Mohora—Felsősap—Szada körzetében találta a román katonákat.⁴³

A Duna—Tisza köze ekkor már — a kicsire zsugorodott pesti hídfő kivételével — szabad volt, Észak-Magyarországról a harcok már Csehszlovákia területére tolódtak át, a szovjet erők mélyen előretörve a Dunántúl déli térségében, a Balaton és a Velencei-tó környékén, feljebb pedig a Duna—Garam torkolatánál voltak és már hetekkel előbb kettős gyűrűbe zárták a budai térséget.

A főváros belsejében végrehajtott mély előnyomulással az arcvonalszakaszok oly keskenyek lettek, hogy ki lehetett már vonni a román csapatokat.

Miután a 7. román hadtest a budapesti hadműveletekben betöltötte szerepét, új parancsra a Csehszlovákia felszabadításáért folyó harcokba indult. Két hét óta ott harcolt már az egész 4. Román Hadsereg, az 1. Román Hadsereg 4. hadteste és a „Tudor Vladimirescu” önkéntes hadosztály is.

A 7. román hadtest a magyar fővárosért folyó küzdelmes csatában, a 42 napig tartó szakadatlan harc során jelentős véráldozatot hozott.

⁴² Uo. 58. o.

⁴³ RNFE. Min. Arch. 1/12. sz. gyűjtő. Kivonat az 1. hadsereg hadműveleti irataiból, 115. o.

Három hadosztályával 1/3 részét jelentette a pesti oldal felszabadításáért küzdő erőknek. Nagyban hozzájárult a fasiszta erőknek Budapest jobbparti részéből való kiszorításához. A súlyos harcokban állományának 30%-át, közel 11 000 emberét vesztette el.

Malinovszkij marsall, a 2. Ukrán Front parancsnoka az 1. Román Hadsereg parancsnokságának, Sumilov tábornok, a 7. Szovjet Gárdahadsereg parancsnoka pedig a 7. román hadtest parancsnokának és katonáinak őszinte köszönetét és elismerését fejezte ki a budapesti harcok során tanúsított hősi helytállásukért.